

**Aan Provincie Zuid-Holland
Afdeling Water & Groen
Postbus 90602
2509 LP Den Haag**

Uw kenmerk:

Oostvoorne, 28 mei 2015

**Betreft: Zienswijze van de Vereniging van Verontruste Burgers van Voorne op het
Ontwerpbeheerplan bijzondere natuurwaarden Voornes Duin 2015-2020, mede
namens Stichting Greenpeace Nederland.**

**Geacht college,
dames/heren,**

De Vereniging Verontruste Burgers van Voorne (VVBV) is een vereniging die statutair tot doel heeft de internationaal befaamde natuurgebieden van en in de nabijheid van Voorne en de kwaliteit van de woon- en leefomgeving van de bewoners te beschermen. De Vereniging tracht dit doel te bereiken door onder meer kritisch de ontwikkelingen te volgen die een negatieve invloed kunnen hebben op de woon- en leefomgeving van de bewoners dan wel afbreuk doen aan de eerder genoemde natuurgebieden. Stichting Greenpeace Nederland, gevestigd te Amsterdam, komt blijkens haar werkzaamheden en statutaire doelstellingen op voor bescherming van natuur en milieu.

**Vanuit deze doelstelling willen wij onze zienswijze indienen bij het Ontwerpbeheerplan
bijzondere natuurwaarden Voornes Duin 2015-2020.**

Gezien onze bovenvermelde doelstelling achten wij ons in deze kwestie belanghebbende en derhalve gerechtigd tot het indienen van een zienswijze.

Na bestudering van de stukken kunnen wij niet anders dan tot de conclusie komen dat er zeer serieus gekeken is naar buitengewoon veel aspecten die van invloed kunnen/moeten zijn bij het opstellen van een ontwerpbeheerplan voor het Natura 2000 gebied Voornes Duin. Daar hebben wij veel waardering voor en met een groot deel van de voorgestelde beheersmaatregelen kunnen wij van harte instemmen. In onze zienswijze zullen wij verder geen aandacht besteden aan al deze zaken om de eenvoudige reden dat we het over die maatregelen met elkaar eens zijn. Echter, de meest effectieve maatregelen, het verminderen van verzurende en vermestende depositie op Voornes Duin, is onvoldoende voorzien en zeker gesteld. Toch hebben we ook veel opmerkingen en commentaar bij dit Ontwerpbeheerplan Voornes Duin en zijn we het met bepaalde onderdelen absoluut niet eens. Wij zullen al deze punten hieronder uitgebreid toelichten.

Onze eerste opmerking gaat over de in onze ogen bijzondere status van de Voornse Duingebieden. Bij het bestuderen van het ontwerpbeheerplan bekwam ons steeds meer het gevoel dat Voornes Duin door de opstellers beschouwd wordt als een van de vele Natura 2000 gebieden in Nederland en worden keurig netjes alle wettelijk vereiste aspecten in ogeschouw genomen. Nergens krijgen wij het gevoel, en dat staat ook nergens, dat de Duingebieden van Voorne een zeer bijzondere status verdienen, laat staan dat er sprake is van een bijzondere krachtsinspanning om door middel van beheer die status te bewaren, te

herstellen of misschien zelfs uit te breiden. Onder de huidige achtergrondniveaus van depositie is herstel voor veel strikt beschermde habitats niet mogelijk en blijft behoud op lange termijn onvoldoende zeker.

Tot aan de jaren zeventig behoorde Voornes Duin tot de absolute Europese top van natuurgebieden en was Voornes Duin zelfs het meest soortenrijke duingebied van Europa. In Nederland was er geen enkel natuurgebied te vinden dat zelfs maar in de buurt kwam van de diversiteit die op Voorne voorhanden was. De soortenrijkdom per oppervlakte eenheid was zelfs een factor drie hoger dan het eerst volgende rijke natuurgebied van ons land. Sinds die tijd is de rijkdom aan diversiteit van fauna en flora van Voorne behoorlijk dramatisch achteruit gegaan. Daar komen wij verderop nog op terug. De bijzondere positie had Voorne te danken aan een complex van factoren. Een deel van deze factoren wordt goed belicht in het ontwerpbeheerplan. Om voor ons onbegrijpelijke redenen blijven er ook een aantal buiten beschouwing en nergens wordt rekening gehouden met de accumulatie van die factoren. Het lijkt wel of de schrijvers van het plan alleen oog hebben gehad voor de afzonderlijke factoren als zelfstandige actoren binnen de ecologische processen, niet voor de gehele en onlosmakelijke complexiteit.

De rijkdom van Voorne wordt in onze ogen veroorzaakt door

- Het feit dat Voornes Duin een duingebied is en duingebieden tot de soortenrijkste natuur van Nederland behoren. Deze soortenrijkdom wordt veroorzaakt door de vele gradiënten, die ook nog eens interfereren en zodoende een enorm mozaïek vormen van allemaal verschillende minihabitats:
 - Van zout naar zoet;
 - Van kalkrijk naar kalkarm;
 - Van nat naar droog;
 - Van noordhellingen naar zuidhellingen waardoor verschillen in expositie t.o.v. de zon ontstaan;
 - Van voedselarm naar voedselrijk;
 - Van grove zandkorrels naar fijnere korrels;
 - Van dynamisch naar vastgelegd;
 - Van meer begrazing naar minder begrazing.
- Het feit dat er op Voorne altijd sprake is geweest van een (min of meer) natuurlijk grondwaterregime: 's winters een hoge waterstand en 's zomers een lage waterstand. Op Voorne is dit grondwaterregime niet verstoord geweest door waterwinning (geen infiltratie en geen onttrekking).
- De geografische ligging van Voorne. Voorne is de enige plaats in Nederland waar zes zgn. floradistricten samenkomen:
 - Het Renodunaal district;
 - Het Laagveendistrict;
 - Het Estuarien district;
 - Het Fluviaal district;
 - Het Maritiem district;
 - Het Urbaan district.
- Dit samenstel van factoren is voor Nederlandse begrippen uitzonderlijk en was de voornaamste reden voor de enorme soortenrijkdom van Voorne met o.a. meer dan de helft van alle in Nederland voorkomende plantensoorten (meer dan 700) en meer dan 300 waargenomen vogelsoorten, waarvan elk jaar tussen de 120 en 130 soorten broedvogels. Dit soort aantallen vogelsoorten worden verder eigenlijk alleen gehaald

op Texel, maar dan wel in een gebied dat meer dan twintig keer groter is dan de Voornse Duinen.

Het aantal Rode Lijst-soorten is altijd ongekend hoog geweest.

Om deze redenen willen wij benadrukken dat de Voornse Duinen tot de absolute topnatuur van Nederland en van Europa gerekend moest worden en dat dit gebied daarom ook op een extra grote zorg moet kunnen rekenen. Deze status zou moeten doorklinken in de te nemen beheersmaatregelen.

Sinds de zeventiger jaren, toen Voorne nog in topconditie was, is echter de achteruitgang van de kwaliteit van Voornes Duin eveneens door een complex aan factoren in gang gezet. Ook sinds de aanmelding van het gebied als Natura 2000-gebied is er sprake van achteruitgang van beschermde habitats. Die achteruitgang dient met voorrang gekeerd te worden.

- De uitvoering van de Deltawerken had/heeft een behoorlijk negatieve invloed;
 - De afsluiting van het Brielse Meer (was eigenlijk al van voor de Deltawerken);
 - De afsluiting van het Haringvliet;
 - Het telkens opnieuw op steeds hogere Deltahoogte brengen van de buitenste duinenrij;
- De aanleg van Maasvlakte I en II;
 - Door de aanleg van beide Maasvlaktes is de invloed van zee sterk afgenomen. Met name de verminderde Salt Spray heeft voor een toegenomen verhouding gezorgd;
- Het grondwaterregime is verstoord; Door de aanleg van het dijklichaam waarmee de zeereep in etappes op Deltahoogte is gebracht heeft gezorgd voor een sterke verhoging van de waterstand en door de uitvoering van de ruilverkaveling werd in de aangrenzende poldergebieden het waterpeil ten behoeve van de landbouw in de winter verlaagd en in de zomer verhoogd (omgekeerd aan het natuurlijke grondwaterregime) waardoor de waterafvoer vanuit de duinen anders is gaan verlopen en nu voor een groot deel kunstmatig moet worden gereguleerd;
- De verzuring en de vermesting. Door de komst van zware industrie en vooral de kolencentrales op de Maasvlaktes is met name de NOx-uitstoot enorm toegenomen.
- Geluidsoverlast van de Maasvlaktes. Gevoelige vogelsoorten zijn hierdoor verdwenen of achteruit gegaan.
- De sterke achteruitgang van de konijnenpopulatie heeft gezorgd voor een verminderde begrazing;
- Door de natuurlijke successie;
- Door de steeds verder oplopende recreatiedruk;
- Door de steeds verder ingeperkte financiële positie van de terreinbeheerders NM en ZHL.

Door al deze factoren is de kwaliteit van Voornes Duin behoorlijk aangetast. Desondanks behoort Voorne nog altijd tot de topnatuur van Nederland en zijn wij overtuigd van de mogelijkheden tot herstel van een groot deel van de verloren gegane natuurwaarden van dit gebied. Met een juist beheer kan veel gecompenseerd worden. Dit heeft echter alleen zin als ook enkele negatieve, externe factoren bij de bron worden aangepakt.

Wij betreuren het dat het opstellen van het rapport kennelijk zoveel tijd in beslag heeft genomen dat noodzakelijkerwijs gebruik is gemaakt van inmiddels verouderde gegevens

over de actuele situatie van Voornes Duin. Door de uitvoering van grootschalige beheersmaatregelen uit de vorige planperiode is in grote delen van het duingebied de situatie ingrijpend veranderd. De gegevens die betrekking hebben op de situatie van voor deze ingrepen zijn in onze ogen alleen van historische waarde maar kunnen niet meer gebruikt worden om het huidige beheersplan op te baseren. Wij begrijpen dat de opstellers voor een lastig dilemma stonden, omdat gegevens over de nieuwe situatie nog niet bekend zijn of nog onvoldoende duidelijk. Toch constateren wij dat er veel actuelere data beschikbaar waren dan in het rapport zijn gebruikt. Los daarvan dient bij het opstellen van een omvangrijk en voor de natuur ingrijpend ontwerpbeheerplan steeds te worden uitgegaan van de best beschikbare wetenschappelijke kennis. Is geen recente informatie beschikbaar, maar kan daar wel onderzoek naar worden gedaan, dan dient eerst nader onderzoek plaats te vinden, voordat een ontwerpbeheerplan wordt opgesteld. Bovendien is een aantal uitgevoerde beheermaatregelen gemonitord, zodat daarover recente informatie beschikbaar zou moeten zijn.

Alvorens in te gaan op de voorgestelde beheersmaatregelen voor de komende planperiode willen wij eerst ingaan op de in onze ogen noodzakelijke aanpak van enkele externe bronnen die een sterk negatief effect hebben op de Duinen van Voorne.

We hechten er aan om te beginnen met het in dit opzicht grootste probleem, namelijk de veel te hoge stikstofdepositie en andere verzurende depositie. Ondanks dat de procedure van de PAS losgezien wordt van de procedure m.b.t. het ontwerpbeheerplan Voornes Duin willen wij ook hier toch uitgebreid aandacht aan besteden. De problematiek van Voornes Duin en van de te nemen beheersmaatregelen hangen in onze ogen zo nauw samen met de te hoge stikstofdepositie dat deze kwestie hier niet onbesproken kan blijven. Onze Vereniging en Greenpeace zitten overigens ook in de formele bezwaarprocedure m.b.t. de ontwerpPAS die in januari 2015 ter inzage is gelegd. De zienswijze van VVBV op de ontwerpPAS is in een bijlage hierbij gevoegd en wij verwijzen daarnaar met het verzoek de daarin aangevoerde argumenten als hier herhaald en ingelast te beschouwen.

Omdat ook in het Ontwerpbeheersplan grote delen van het plan gerelateerd zijn aan het terugdringen van de gevolgen van de te hoge stikstofdepositie (lees: NO_x, SO₂, NH₃ en andere verzurende en vermestende depositie) en ook de opstellers van het beheersplan kennelijk niet onder dit belangrijke onderwerp uit konden, voelen wij ons vrij hier op deze plaats ook aandacht aan deze kwestie te besteden. Bovendien, de beheermaatregelen in de als bijlage bij het Ontwerpbeheerplan gevoegde Gebiedsanalyse van Voornes Duin zijn bedoeld om 'vervuilingsruimte' te creëren voor de industrie. De voorgestelde maatregelen zijn echter nodig om de negatieve trend van de afgelopen jaren te keren en de instandhoudingsdoelen alsnog te realiseren. Er is naar het oordeel van VVBV en Greenpeace op basis van deze maatregelen geen extra ruimte voor nieuwe vervuiling, in tegendeel: het resultaat van de beheermaatregelen wordt extra onzeker, zolang de achtergrondniveaus van verzurende en vermestende stoffen te hoog blijven.

Het eerste wat ons opvalt is het gemak waarmee geconstateerd wordt dat het allemaal wel meevalt met de overbelasting door stikstof. In het Ontwerpbeheerplan worden in onze ogen de negatieve effecten van de hoge stikstofdepositie gebagatelliseerd. Er wordt telkens opnieuw verwezen naar de landelijke normen en dat de metingen op Voorne uitwijzen dat ze daar in dit gebied onder blijven. Wij vinden deze opstelling een zwakgebod. De landelijke norm van 1000 mol per hectare per jaar is in onze ogen een veel te hoge norm die in ieder geval voor Voornes Duin (en voor vrijwel alle andere natuur in Nederland) buitengewoon

veel negatieve effecten veroorzaakt en de Kritische DepositieWaarde (KDW) van veel habitats en soorten op Voornes Duin overschrijdt.

In het rapport bij het Ontwerpbeheerplan en in het Ontwerpbeheerplan wordt zelfs verondersteld dat negatieve ontwikkelingen als verhouting en het verdwijnen van veel bijzondere soorten vooral door andere oorzaken wordt bewerkstelligd dan door de te hoge stikstofdepositie. Wij bestrijden deze visie. Weliswaar delen wij de opvatting dit de negatieve effecten in een aantal gevallen niet aan één bron kunnen worden toegeschreven, het gaat tenslotte om een complex aan negatieve factoren, maar is er in onze ogen wel degelijk een onmiskenbaar causaal verband tussen de stikstofdepositie in Voornes Duin en het (niet meer) voorkomen van allerlei plantensoorten en het verdwijnen van voor beschermde soorten geschikt habitat. Het beheerplan put zich uit in het aanwijzen van allerlei andere mogelijke oorzaken. Wij wijzen eenvoudig op de door iedere ecoloog te constateren aanwezigheid van een steeds grotere hoeveelheid stikstofminnende plantensoorten als koninginnenkruid, bramen, brandnetels, duinriet enz. en het verdwijnen of sterk achteruitgaan van planten die juist voedselarme omstandigheden nodig hebben. Wij noemen de meest in het oog springende voorbeelden: Slanke duingentiaan, Parnassia, Vleeskleurige Orchis, Rondbladig wintergroen, Groenknolorchis (nota bene de habitatrichtlijnsoort !) en daarnaast nog vele andere. Zelfs zijn er soorten geheel verdwenen zoals b.v. Veldgentiaan, Muggenorchtis en Honingorchis.

Voor natuurgebieden, en dus ook voor Voornes Duin, zou de norm moeten worden teruggebracht naar een veel lager niveau van ongeveer 100 mol per hectare per jaar. Wij begrijpen heel goed dat daarvoor drastische maatregelen nodig zijn om de depositie terug te dringen, maar dat is toch wat wij sterk bepleiten. Al de nu in het ontwerpbeheerplan voorgestelde vormen van beheer zijn in onze ogen zeer noodzakelijk, maar het blijft wel dweilen met de kraan open. Zolang de emissie van NOx niet is teruggedrongen naar voor de natuur aanvaardbare normen zullen we deze geldverslindende vormen van natuurbeheer moeten continueren. Het wordt de hoogste tijd dat de financiële lasten van dit beheer worden neergelegd bij de (grootste) veroorzakers van het probleem. Het ambitieniveau van het PAS is om in 2030 een verlaging van 10% te bereiken.

We kunnen kort zijn in onze kritiek op deze ambitie:

1. De ambitie dient hoger te worden gesteld (terug naar een niveau van maximaal 100 mol NOx per hectare per jaar)
2. Er dienen maatregelen te worden genomen waardoor de N-depositie drastisch daalt.

Dit houdt in dus b.v. géén Nb-vergunning verlenen aan kolengestookte elektriciteitscentrales grenzend aan het N2000-gebied en géén niet te overziene uitbreiding van intensieve veehouderij, géén toename van de stikstofuitstoot door de nabijgelegen kassen (Tinte), in het haven- en industriegebied door industriële bedrijvigheid, wegverkeer en scheepvaart zonder dat concreet maatregelen worden genomen om de stikstofneerslag in de Natura-2000 gebieden op Voorne, (meer specifiek Voornes Duin) te verminderen tot aanvaardbare niveaus. Wij denken hierbij aan het invoeren van zogenaamde Milieuzones voor het haven- en industriegebied en het agrarisch gebied. Binnen zo'n zone moeten strenge eisen gesteld worden aan stikstofuitstoot van zeeschepen, binnenvaartschepen, vrachtwagens, personenwagens, aggregaten, werktuigen, en zouden oude fabrieken en installaties gesaneerd of vervangen moeten worden door moderne versies. Een aanpak die enigszins te vergelijken is met de Milieuzones in sommige binnensteden als Rotterdam en Utrecht ter verbetering van de luchtkwaliteit.

Nu al blijkt dat in Nederland nog geen 10% van de N2000-habitats in gunstige staat verkeert, op Voorne is dat nog beroerder. De ambitie moet zijn dit te verbeteren maar nergens in het PAS is aangegeven wanneer een goede staat van de habitats moet zijn bereikt. Het blijft PAS in zijn huidige vorm veel te vrijblijvend. Voor het Ontwerpbeheerplan kunnen wij helaas geen andere conclusie trekken. Ook in dit plan zijn de ambities te laag en accepteert men eigenlijk een soort status quo-situatie. Blijkbaar is ook de Provincie van mening dat economie prevaleert boven ecologie. Wij zijn van mening dat u daarbij allerlei Europese en nationale wetgeving negeert en dus ook overtreedt. Wij zullen onderzoeken welke juridische stappen hiertegen door ons kunnen worden ondernomen.

De voorgestelde beheermaatregelen zijn noodzakelijk, maar zijn niet genoeg om de instandhoudingsdoelen te realiseren. Bovendien is voor een groot aantal maatregelen onzeker of deze daadwerkelijk kunnen worden gerealiseerd (moet nog worden onderzocht), positief resultaat hebben en/of binnen de voorziene termijn het beoogde resultaat zullen hebben.

Een -tijdelijk- lichtpunt wordt geboden door de herstelmaatregelen die op Voorne met extra subsidiering (o.m. Life-project) zijn en worden uitgevoerd. Met rigoureuze maatregelen als maaien, kappen en plaggen wordt de duinnatuur als het ware teruggezet in de successie. Hier zijn duidelijk verbeteringen mee bereikt waar vooral soorten uit de pioniersstadia van profiteren. Maar er zitten duidelijk grenzen aan dergelijke maatregelen want bij een blijvende te hoge stikstofdepositie zal er ongetwijfeld weer verzuuring en verhouting optreden. Bovendien brengen rigoureuze maatregelen zoals het met machines grootschalig plaggen, een aanzienlijke verstoring met zich mee waarbij de zaadbank onomkeerbaar vernietigd kan worden. De zaadbank, zaden die in de bodem aanwezig zijn maar pas kans krijgen te kiemen als ze door een of andere oorzaak aan de oppervlakte komen, is nodig voor het herstel van de oorspronkelijke flora en vegetatie. Ook zijn wij van mening dat er bij de voorgestelde beheermaatregelen veel meer aandacht zou moeten zijn voor de bodem. Juist de laatste jaren is het inzicht in het belang van schimmels en bacteriën in de bodem van groot belang gebleken. Wat de effecten zijn van alle grootschalige herstelmaatregelen op deze twee factoren is nog volstrekt onduidelijk en nauwelijks onderzocht.

Op grond van waarnemingen in het veld zijn we het beslist oneens met de ongefundeerd verwachting wekkende uitspraken dat door maai- en grasbeheer van verstruiking nu geen sprake meer is. Het is zeker zo dat daar waar gemaaid wordt jonge opslag van struiken of bomen worden afgemaaid en als dat jaarlijks gebeurt klopt de stelling maar anders kan dat liggen bij begrazing, daar blijkt dat bepaalde struik/boomsoorten al spoedig weer de kop opsteken. Bovendien is het zo dat in grote delen van het Voornse duingebied in het geheel geen maai- en/of grasbeheer plaats vindt.

Ten aanzien van het tijdsaspect heeft ook de Raad van State zijn twijfels met betrekking tot de herstelmaatregelen en stelt in het advies op het PAS dat de maatregelen om de natuur te herstellen, zoals die onderdeel zijn van het PAS, weliswaar ecologisch zijn onderbouwd maar dat geen duidelijkheid is gegeven over het tijdstip waarop de instandhoudingsdoelen zullen zijn gerealiseerd.

Naar onze mening is de Raad van State nogal mild want de VVBV heeft niet alleen vragen over het moment waarop de herstelmaatregelen zullen zijn gerealiseerd maar heeft zelfs ernstige twijfels over de ecologische onderbouwing van de herstelmaatregelen. Wij staan

daarin zeker niet alleen, zie rapport Bobbink et al 2014. De conclusie daar is dat het wetenschappelijk gezien niet is uit te sluiten dat de gecumuleerde extra N-depositie voor divers duinhabitattypen ondanks de in de Passende Beoordeling en nu ook in het Ontwerpbeheerplan genoemde herstelmaatregelen, tot negatieve gevolgen leidt. Het PAS moet voldoen aan de Habitatrichtlijn (Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992). Er moet rekening worden gehouden met een recent arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie van 15 mei 2014 in de zaak C-512/12 Briels e.a., ook wel bekend als het A2-arrest.

Discussabel punt is of de herstelmaatregelen niet moeten worden gezien als compenserende maatregelen(, en) die gelet op de zogenaamde A2-jurisprudentie, buiten beschouwing dienen te worden gelaten in een Passende Beoordeling.

Eenvoudig gezegd: Het PAS moet EU- bestendig zijn.

Kenmerkend voor het PAS en derhalve ook voor het Ontwerpbeheerplan Voornes Duin is de grote mate van vaagheid die wordt opgeroepen door onder andere de vele niet onderbouwde positieve verwachtingen, het rekenkundig rookgordijn en gemanipuleer met ondoorzichtige modellen en de gebrekkige en op veel punten achterhaalde beschrijving van de huidige situatie. We mogen toch aannemen dat dit alles heeft gediend als basis voor het Ontwerpbeheerplan.

Een treffend voorbeeld hiervan is de eindconclusie in het "Document Pas-gebiedsanalyse Herstelstrategieën voor Voornes Duin", Aerijs Monitor 14.2, versie december 2014.

De eindconclusie luidt als volgt:

"In het gebied wordt een daling in depositie gerealiseerd in de periode huidig-2030." (*maar let wel*): "na afloop van tijdvak 1 (2014-2020) worden de kritische depositiewaarden (KDW's) van de volgende habitattypen overschreden:

- Grijze duinen (kalkrijk)
- Grijze duinen (heischraal)
- Duinbossen (droog)
- Duinbossen (binnenduinrand)
- Vochtige duinvalleien (open water)
- Vochtige duinvalleien (kalkrijk)

en (de conclusie luidt verder):

"Na afloop van de tijdvakken 2 en 3 (2020 – 2032) worden de KDW's van de volgende habitattypen overschreden:

- Grijze duinen (kalkrijk)
- Grijze duinen (heischraal)
- Duinbossen (droog)
- Vochtige duinvalleien (open water)
- Vochtige duinvalleien (kalkrijk)

Volgens deze opsomming zal van de genoemde habitats alleen in het habitat Duinbossen (binnenduinrand) de KDW op termijn mogelijk niet worden overschreden. Wij moeten dus met de ambitie van het beleid wat hiermee wordt geëtaleerd in ieder geval nog jarenlang de aantasting en verarming van Voornes Duin en nabijgelegen Natura 2000 gebieden aanzien en de in het Ontwerpbeheerplan Voornes Duin genoemde beheermaatregelen gaan dit niet voorkomen. De VVBV acht dit niet aanvaardbaar en we herhalen met nadruk dat de ambitie om de stikstofdepositie terug te dringen sterk moet worden opgeschroefd. Of de

stikstofdepositie ook daadwerkelijk zal dalen met de voorgestelde maatregelen blijft bovendien de vraag. De voorspelde daling is onder andere gebaseerd op vrijwillig te nemen maatregelen, bijvoorbeeld in de landbouw, dus zonder dat dergelijke maatregelen kunnen worden afgedwongen.

De noodzaak tot het verhogen van de ambitie voor depositiedaling dringt nog meer met de wetenschap dat de berekende daling van stikstofemissie in de afgelopen jaren niet meer heeft doorgezet; er lijkt zelfs een tendens waarneembaar dat de gemeten stikstofdepositie weer toeneemt.

De VVBV komt tot de slotsom dat zowel het PAS, alsook de beheermaatregelen uit dit Ontwerpbeheerplan Voornes Duin 2015-2020 niet zullen resulteren in een evenwicht tussen overmatige stikstofdeposities en natuur. De schade aan de natuur treedt al sinds de jaren vijftig/zestig op (zie Van der Maarel 1985, Van der Laan 1985, 1990). Het stikstofreductiebeleid dat in de jaren daarna tot op heden wordt gevoerd levert volstrekt onvoldoende resultaat. De beleidsambitie zoals neergelegd in het PAS en de beheersmaatregelen uit het Ontwerpbeheerplan Voornes Duin betekenen dat de oorzaak van de natuurschade nog decennialang niet zal worden weggenomen. Wij achten een beleid dat op een dergelijke wijze en met een dergelijk droevig resultaat gestalte geeft aan de natuurbeschermingswetgeving niet acceptabel en maken daar ernstig bezwaar tegen. Aan het dweilen met de kraan open moet een eind komen!

Met de conclusie in het Ontwerpbeheersplan dat de recreatie geen negatieve effecten heeft op de kwaliteit van de Duinen van Voorne zijn wij het pertinent niet eens. Dat er derhalve geen maatregelen nodig zouden zijn om hier iets aan te doen vinden wij een regelrechte misser. De recreatiedruk op Voornes Duin is erg hoog en moet om negatieve effecten zoveel mogelijk te voorkomen echt beter gereguleerd gaan worden. Door in de vorige periode uitgevoerde werkzaamheden zijn delen van de Duinen van Voorne weer geschikt geworden voor allerlei soorten broedvogels die we alweer een flink aantal jaren kwijt waren. Er zijn de afgelopen jaren verschillende broedpogingen geweest van kieviten, tureluurs, enz. Dat is zeer verheugend om te zien en wellicht zou zelfs de watersnip weer als broedvogel terug moeten kunnen keren. Helaas moet ook geconstateerd worden dat er van de broedpogingen niet veel terecht is gekomen en dat komt volledig door veelvuldige verstoringen door recreanten.

Daarnaast zijn ook enkele andere storingsgevoelige vogelsoorten minder succesvol dan in een meer optimale situatie het geval zou zijn. We noemen als belangrijkste voorbeeld de verschillende soorten uilen (lage aantallen bosuilen en ransuilen). Honden vormen eveneens een groot probleem. Vrijwel niemand heeft zijn hond aangeliend. Daar is door geldgebrek ook vrijwel geen enkele controle op en als er dan een boswachter is wordt er zelden verbaliserend opgetreden.

Het aantal sporters, zowel individueel, als juist ook in groepsverband is de afgelopen jaren enorm toegenomen. Met grote regelmaat kom je tijdens een wandeling drie tot vier groepen hardlopers tegen van soms meer dan twintig sporters. Er is zelfs een ruim aanbod van professionele sportbegeleiders onder wiens leiding mensen aan hun conditie kunnen werken. Allemaal heel goed voor de gezondheid van die mensen, maar inmiddels ook zeer verstrend.

Wij stellen voor om nog meer met zoneringsmaatregelen te komen dan nu reeds het geval is. Daarnaast zou het heel goed kunnen werken als goede alternatieven worden geboden aan de sporters buiten de kwetsbare duingebieden.

In het verdere deel van onze zienswijze willen wij graag ingaan op de in het Ontwerpbeheersplan genoemde beheersmaatregelen. Omdat het beheersplan zeer gedetailleerd is en het ons in deze zienswijze niet de plaats lijkt om dat even gedetailleerd te doen (wij zijn uiteraard bereid om onze zienswijze mondeling verder toe te lichten) zullen wij vooral in algemene zin de voorgestelde beheersmaatregelen bespreken.

Onze grootste zorg is dat er bij het uitvoeren van grootschalige ingrepen te weinig rekening gehouden wordt met de effecten van het inzetten van groot en zwaar materieel op de bodem. Wij zijn van mening dat er sowieso te weinig rekening gehouden wordt met de bodemgesteldheid van het gebied. Juist de laatste jaren is duidelijk geworden dat de bodemgesteldheid van zeer groot belang is bij herstelwerkzaamheden in natuurgebieden. De effecten op het microbiële leven zijn van groot belang, maar nog slechts mondjesmaat bekend. De schimmels (mycorrhiza), de bacteriën, de nematoden en alle andere bodemleven blijken een grote rol te spelen in de kans van slagen van allerlei beheersmaatregelen. In het ontwerpbeheersplan is veel te weinig aandacht voor deze zaken (onbekendheid?).

Over de bodem willen wij nog kwijt dat ingrepen zoals die in de afgelopen periode zijn uitgevoerd beslist hoopvol lijken te zijn, maar dat men zich in dit ontwerpbeheersplan te weinig lijkt te realiseren dat je dergelijke ingrepen slechts een keer kunt uitvoeren. Het verwijderen van de top laag kan je maar een keer uitvoeren omdat er in de lagere lagen geen actieve zaadbank meer aanwezig is.

Wij zijn grote voorstanders van het aanpakken van het zgn. Ittersonbos. De natuurwaarden in dit deel van het de Duinen van Voorne zijn relatief laag. Nu wordt op kleine schaal door enkele groepen vrijwilligers gekapt. Wij pleiten voor een rigoureuzere aanpak en stellen voor om grote delen van het Ittersonbos te kappen en daarna de bodem geschikt te maken voor herstel van Grijze Duinen en mogelijk zelfs enkele valleien.

Omdat onduidelijk is wat de te verwachten effecten van veel van de voorgestelde beheersmaatregelen zijn, zijn wij voorstander van een veel uitgebreidere monitoring van de effecten dan nu het geval is.

Ronduit treurig vinden wij de situatie van de terreinbeheerders. Door het wegvallen van grote delen van hun financiering door de verschillende overheden is er nauwelijks geld voor het uitvoeren van de beheersplannen, is er geen toezicht in de terreinen, kan er nauwelijks monitoring plaats vinden en is veel deskundigheid verdwenen. Het Zuid Hollands Landschap heeft zelfs geen enkele ecooloog meer in dienst en is daar de gehele afdeling beleid opgedoekt. Een Provincie die natuurbescherming en natuurbeheer serieus neemt zou zich moeten schamen voor een dergelijk beleid.

Tot slot nog enkele opmerkingen.

- De Kleine zilverreiger is de afgelopen jaren vrijwel helemaal verdwenen als broedvogel uit het Quackjeswater. Wij hebben geen idee over de oorzaken hiervan en bevelen onderzoek aan om wellicht tot bepaalde beheersmaatregelen te kunnen komen.
- Ook de situatie van de Geoorde fuut is sterker verslechterd dan in het ontwerpbeheersplan wordt voorgespiegeld. Ook bij deze soort haalt u de doelstellingen uit de habitatrichtlijn niet.

Wij verzoeken u onze zienswijze in uw overwegingen te betrekken.
Wij zijn uiteraard bereid uw eventuele vragen daarover te beantwoorden en/of nader toe te lichten.

Hoogachtend,
Vereniging Verontruste Burgers van Voorne
Namens deze,

Ing. J.J.M. Braat
secretaris

Drs. H.K.J. Zaman - Sachtler
bestuurslid

Bijlage :

Zienswijze VVBV inzake Ontwerp Programmatische Aanpak Stikstof;
Zienswijze Greenpeace Nederland inzake Ontwerp Programma Aanpak Stikstof 2015-2021

CC.

Pers

gemeente Westvoorne Raadsleden

gemeente Westvoorne College

gemeente Westvoorne fractieass.

Provinciale Staten ZH

Gedeputeerde Staten ZH

Natuur & Milieufederatie Zuid-Holland

Stichting Het Zuid-Hollands Landschap

Stichting Duinbehoud

Stichting Natuur en Milieu

Vereniging Natuurmonumenten

Waterschap de Hollandse Delta